

Právní úprava hudby – učební pomůcka

Mgr. Pavel Loutocký, BA (Hons)

1. Hudba (hudební dílo) jako autorské dílo

Ottův slovník naučný definuje dílo (latinsky *opus*) mj. jako specifickou tvůrčí činnost.¹ Adamov konkretizuje² a k definici hudebního díla uvádí, že jej charakterizuje organizace zvuků v čase, avšak nemusí se v samotném hudebním procesu jednat jen o konkrétní zvuky, ale rovněž o ticho, které hraje mnohdy velmi specifickou roli v hudební tvorbě.³ Přes rozdílné dobové pohledy na hudbu a hudební dílo však postupně shledáváme, že obecná (či uměnovědná) definice není tak podstatná (či lépe řečeno vyhraněná), jako definice právní (se kterou dále souvisí instituty specififikující nakládání s hudebním dílem). Dílo obecně je tak smyslu právním chápáno dle § 2 odst. 1 autorského zákona⁴ jako *“dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.”*⁵ Autorský zákon pak pod pojem jiného uměleckého díla zahrnuje rovněž dílo hudební nebo hudebně dramatické.⁶

2. Pojmové znaky (hudebního) díla

Autorský zákon v rámci zakotvení zákonné definice autorského díla stanovuje kumulativní pojmové znaky (aniž by tohoto výrazu explicitně využíval), které je potřeba naplnit pro to, aby daný “výtvar” mohl být považován za autorské dílo. Bez splnění požadavků uvedených ve výše zmíněném § 2 odst. 1 autorského zákoníku by se tak nejednalo o dílo,⁷ na které se vztahují ustanovení autorského zákoníku. Právě tato generální klauzule tak odlišuje autorská díla (předmět autorského práva) od jakýchkoli jiných děl. Z hlediska pojmových znaků se tedy musí jednat kumulativně o výsledek

¹ *Ottův slovník naučný*. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Osmnáctý díl. 1902, vydavatel a nakladatel J. Otto: Praha. 1026 s. S. 831.

² ADAMOV, Norbert. *Hudebné dielo v kontexte autorského práva*. 2007, Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie ved: Bratislava, 129 s. ISBN 9788089135202. S. 9.

³ Například skladba 4'33" od Johna Cage je složena z několika částí, které jsou ale vždy tichem, u kterého umělec pouze „předstírá“ hudební tvorbu. K tomu více například John Cage's 4'33" [online]. YouTube [cit. 15. 11. 2016]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JTEFKFiXSx4>.

⁴ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako “autorský zákon”).

⁵ Autorský zákon tak navazuje historicky na definici, která byla primárně rozpracována v Bernské úmluvě na ochranu literárních a uměleckých děl z roku 1886.

⁶ Autorský zákoník dále demonstrativně vyjmenovává, že za dílo považuje dílo slovesné, dramatické, choreografické, pantomimické, audiovizuální, kinematografické, výtvarné, architektonické, ale především zdůrazňuje rovněž i dílo hudební. § 2 odst. 1 autorský zákoník.

⁷ Například občanský zákoník využívá pojmu dílo dále ve smyslu zhotovení díla na základě smlouvy o dílo. § 2586 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

tvůrčí činnosti autora (*“práce hlavou”*)⁸, dílo musí být co do tvůrčí činnosti jedinečné (na jeho vytvoření byla vynaložena tvůrčí schopnost autora), dílo pak musí být vnímáno smysly (objektivně) jako výsledek spadající do jedné z výše uvedených kategorií (literární dílo, umění nebo vědecké dílo) a dílo musí být vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě.

Definici **tvůrčí činnosti autora** (kvalitativní kritérium) autorský zákoník neobsahuje a jeho význam ponechává zcela mimo právo. Je tak rovněž bez významu, použil-li autor k tvorbě autorského díla nějaký nástroj či nikoli (ať už hudební nástroj či výpočetní techniku k automatizované tvorbě). Takové dílo však vždy musí vycházet z autorovy mysli a být jím „kontrolováno“. Jako tvůrčí činnost nelze zcela jistě chápat pouhou reprodukci díla, kopii jeho záznamu či rutinní mechanické činnosti; přestože se však autorské dílo může i z těchto činností skládat, nejsou-li to činnosti jediné.⁹ Telec a Tůma dále zdůrazňují, že tvůrčí činnost je spjata s osobou tvůrce a závisí na jeho osobních vlastnostech (talentu), zkušenostech, znalostech a dovednostech, bez nichž by dílo nemohlo v dané podobě vzniknout.¹⁰ Dílo je tedy vyjádřením autora, který jej vytvořil na základě vlastní svobodné vůle a zvolil k tomu vlastní metody, styly či postupy. Je však třeba zdůraznit, že *„autorský zákon nechrání „činnost“ samu, nýbrž až její určitý výsledek.“*¹¹

Dalším (kvalitativním) kritériem pro splnění autorskoprávní definice díla je, že se musí jednat o **dílo, které je jedinečné, neopakovatelné a které je nové**. Jedná se tak o originální vyjádření autora, *„v němž nalezneme prvek osobnosti, původnosti, novosti.“*¹² Zahraniční doktrína pak hovoří o nutnosti vynaložení jistých dovedností a práce autora nikoli v triviální formě (v anglické literatuře je tento charakteristický znak označován jako *„skill and labour“*).¹³ Nelze, aby autorskoprávní ochrany požívala dvě totožná díla; pokud by se tak stalo (a nedošlo by tedy k naplnění znaku jedinečnosti díla), lze vyvodit, že druhé dílo by bylo buď plagiátem díla prvního,¹⁴ či by se jednalo o

⁸ TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s. ISBN 9788071796084. S 17.

⁹ K tomu srov. více např. KUČERA, Tomáš. *Originalita hudebního díla ve světle hudební komparatistiky. Opus Musicum Hudební revue*, Brno: Opus musicum, o.p.s., 2005, roč. 2005, č. 12, s. 10-15. ISSN 00862-8505.

¹⁰ K tvůrčí činnosti se dále vyjádřil například Nejvyšší soud, když zdůraznil, že *„autorské dílo je výsledkem tvůrčí fantazie autora. Předmětem autorského práva nemůže být to, co existuje bez ohledu na autorovu tvůrčí činnost, nebo to, co je předem do té míry objektivně determinováno tak, že při splnění určitých podmínek by dvě osoby mohly nezávisle na sobě dospět k témuž výsledku.“* Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1345/2009. V rozhodnutí ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. 5 Tdo 631/2003 Nejvyšší soud pak dále uvedl, že u *„díla jako předmětu práva autorského nezáleží na rozsahu, účelu ani na stupni hodnoty (kvalitě) díla. Pojem kvality díla však do určité míry souvisí s podmínkou tvůrčí činnosti. Jinými slovy obsah nebo účel není rozhodující, pokud má výtvar byt' minimální tvůrčí charakter. O díle v tomto smyslu není možno mluvit, jestliže tento tvůrčí prvek chybí.“*

¹¹ TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s. ISBN 9788071796084. S 20.

¹² Kramář, 98.

¹³ K tomuto pojmu více viz např. TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s. ISBN 9788071796084. S 21-22.

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Zm I 413/29 (č. 3848/30 Sb. rozhodnutí ve věcech trestních) se pak k plagiátu vyjadřuje následovně: *„i pouhá napodobenina cizího hudebního díla, která si přivlastňuje*

dílo, které je triviální (rutinní) a nelze jej tak podřadit pod autorskoprávní ochranu. V jedinečném (hudebním) dílu tak musí být vyjádřen prvek originality a rovněž také prvek osobnosti autora. Kučera dále v souvislosti s originalitou hudebního díla zdůrazňuje, že nejen z hlediska estetického (méně striktního), ale rovněž z hlediska právního (rigidnějšího) je nutno na původnost hudebního díla nazírat zejména v rámci celistvosti tohoto díla, neboť každý z jeho dílčích prvků je součástí většího celku (struktury), ve které se může jevit vždy jinak. Uvádí dále, že nový kontext může dát starým prvkům nový význam a zdůvodnit tak recyklaci původních prvků díla.¹⁵ V takovém případě se pak pohybujeme na hranici mezi novým hudebním dílem (a jeho vznikem) a jeho recyklací (přebíráním), které však není samo o sobě nijak škodlivé, pokud na něj dále právní úprava (a v konkrétní situaci pak sám autor) reaguje vhodným způsobem.

Třetím pojmovým znakem autorského díla je, že musí být **objektivně vnímatelné našimi smysly jako výsledek, který lze zařadit do kategorie díla literárního, uměleckého či vědeckého**. Musí mít však také příslušný účinek – působení na umělecký cit jedince případně u vědeckých děl pak jeho obsahové působení (takové působení je pak pojmáno jedincem ryze subjektivně). „*Tato povahová vlastnost literárního díla a jiného uměleckého díla také znamená, že tato díla jsou schopna působit na krasocit obecnostva (čtenářů, diváků, posluchačů aj.)*.“¹⁶ Tento znak, ač poměrně obtížně uchopitelný, je velmi významný pro samotnou definici autorského díla.

Posledním (čtvrtým) pojmovým znakem díla je jeho vyjádření v **objektivně vnímatelné podobě**.¹⁷ Požadavek vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě nicméně *a priori* neznamená, že každé dílo musí být zachyceno vždy na hmotném nosiči (substrátu)¹⁸, trvale¹⁹ a zejména není stanoven požadavek, že musí být vnímatelné každým a každému musí být obecně srozumitelné.²⁰ Dílo tak může být

cizí vzor s nepodstatnými změnami nebo dodatky, je nedovolená. K nedovolenému zásahu stačí, že hudebníci použili melodie chráněných skladeb tak, že bylo lze rozeznati, které skladby se hrají, třebaže přednes nevyhovoval požadavkům dokonalého hudebního přenosu.“

¹⁵ KUČERA, Tomáš. *Originalita hudebního díla ve světle hudební komparistiky*. Opus Musicum Hudební revue, Brno: Opus musicum, o.p.s., 2005, roč. 2005, č. 12, s. 10-15. ISSN 00862-8505.

¹⁶ TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s. ISBN 9788071796084. S 22.

¹⁷ § 9. Odst. 1 autorský zákoník.

¹⁸ CHALOUPKOVÁ, Helena a Petr HOLÝ. *Autorský zákon. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 489 s. ISBN 9788074004322. S. 5-6.

¹⁹ Postačuje tedy vždy i dočasný charakter zachycení díla v objektivně vnímatelné podobě, tedy pokud jde jen o „*pomíjivě (efemérně) zhmotnělé vyjádření díla, tzn. vyjádření např. pouze zvukovými či světelnými vlnami apod... Z toho důvodu také můžeme říci, že dílo, jak je chápe autorský zákon, má vždy svůj hmotný podklad (hmotný substrát), byť třeba jen pomíjivý, vlnový apod. Všechny jevy mimosmyslového vnímání (extrasenzorické percepce) jsou mimo režim autorského zákona, neboť jim chybí přinejmenším legální pojmový znak vnímatelného vyjádření.*“ TELEC, Ivo a Pavel TŮMA. *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s. ISBN 9788071796084. S 23.

²⁰ Plně tak dostačuje, může-li být dílo vnímáno jen specifickým okruhem osob. Při opačné úvaze (tedy takové, že zachycení autorského díla musí být vnímáno všemi) lze argumentovat *ad absurdum* například tím, že pro to, aby bylo hudební dílo považováno za autorské dílo, musí být poslechnuto všemi (tedy například i hluchými) nebo jeho záznam čitelný pro všechny, tedy i pro ty, kteří čtení notového záznamu neovládají.

vyjádřeno i v podobě zvláštních symbolů či způsobem, který je čitelný například jen strojově.²¹ *“Vždy však musí jít o materializaci díla, (nezhmotněná autorova myšlenka tak není chráněna – pozn. autor)²² a to o smysly (objektivně) vnímatelné zhmotnění, pokud máme o takovém díle vůbec hovořit ve smyslu pozitivního právního řádu.”*²³ Hudební dílo (skladba) je tak autorskoprávně chráněna například ve chvíli, kdy byla zahrána publiku. Nezbytnou podmínkou pro autorskoprávní ochranu není to, aby byla skladba zachycena v podobě not na papíře nebo nahrána na záznamové médium; v takové chvíli ale bude pak vždy velmi obtížné prokazovat, že takové dílo opravdu vzniklo (a to např. v případě hudební improvizace).²⁴

²¹ K tomu srov. například argumentaci v rozsudku Nejvyššího soudu Spojených států amerických *White-Smith Music Publishing Company v. Apollo Company*, 209 U.S. 1 (1908) ze dne 24. 2. 1908, a další vývoj autorskoprávní ochrany ve světě.

²² *„Myšlenkový obsah není sám o sobě předmětem ochrany, jejím předmětem je výlučně její tvůrčí ztvárnění.“* Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 23 Cdo 1345/2009.

²³ TELEČ, Ivo a Pavel TŮMA. *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s. ISBN 9788071796084. S 23.

²⁴ Ochrana podle práva autorského se nicméně dle § 3 autorského zákona nevztahuje na úřední dílo (např. právní předpis, soudní rozhodnutí a další úřední nebo státní publikace) a na *„výtvory tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo.“*